

նելու իւր անուան անմոռաց յիշատակին համար: Իւր գրական ուրիշ երկերն (օր. լատ. - հայ. - եւ. հայ. - լատ. բառագիրքն) անյիշատակ կը թողուին եւ կ'ամփոփեն մեր սեսուծիւնն այս անգամ այս "Գանձարանին", զիպի, որ բաժնուած է երեք մասի, զորոնք վնասացած է հեղինակին "առաւել ճիշդ եւ ըստ կարի կատարեալ ու ամբողջ" կազմու: Ըստ իմիւր յաջողած է: "Ըստ իմիւր" կ'ըսենք, զիստ զի գեռ կը պակսին շատերը. քանի մը հաստ կը յանձնենք Գեռը. յօգուածագրին ուշադրութեան: Մենք չենք գտներ հմ. դեղ դառնաղեղ, երկայնակեան կեանք, երազաթիւ թիւ, մեծաթիւ թիւ, խոժոռն խոժ(շ)ոռութիւն, ոգիակողմն կողմն, յատկապէս միւր, չարախորնորդ խորհոյող (թեպէտ կայ չարախորհուրդ պը), սուր յետանասուր եւ: Այս կրնանք անքն ընտիր մատենագրութեան են, եւ հեղինակն ալ սիրահար է ընտիր հայերենի՝ որչափ թէ հնար է: Հայերենագէտներու եւ հայերենասէներու կը ճայ քաջալերել հեղինակը: Այս քաջալերանքը բարգաւաճանք կու տայ հայերենի ալ, զիստ զի ժամանակը տուածելով՝ ոչ ոք պիտի ուզէր իւր գրամականն ալ տուածել: Եւ առ պոյժմ հայ հեղինակներ միշտ կը տուածեն . . . :

Հ. Գ. ՄՆԵՆՎԵՐԵՆԸ

4. DR. KONRAD LÜBECK. Die christstlichen Kirchen des Orients. Kempten und München, Köbelsche Buchhandlung, 1911, 8°, էջ 206. Գին 1 Մ.

Եւրոպացի բանասերներէ վերերս արեւելեան եկեղեցիներու վրայ շատ բան գրուեցաւ. ներկայ հասոյթ ալ կու գայ իր բարգուժի ստինք վրայ իր յատուկ տեսնականերով: Մինչեւ հիմայ աւելի պատմականորէն նկատողութեան առնուած են արեւելեայք, բայց Dr. Lübeck կ'ուսումնասիրէ անոնց ներկայ կազմակերպութիւնը, կրօնական, ծիսական առանձնապատկուծիւններն եւ ներքին ու յարաբերական կեանքը: Այս ուղղութեամբ շատ քիչ բան գրուած եւ ծանօթ է արեւմտեայց: Ցարիէ մ'աւելի նոյն իսկ արեւելքի մէջ Dr. Lübeck ուսումնասիրած է իւր նիւթն եւ պատրաստած աստղձը, այս պարագան արգէն բառական է համոզելու զմեզ թէ մեծ խղճմտութեամբ կազմուած է գործը: Ցայժմ այս նիւթիս վրայ գրուածներն սրբաբերէն եւ ամբողջընդունելու, կարելիութիւն կու տայ աստուածաբանից եւ աստուածաբանական ուսանողաց՝ արեւելեան

եկեղեցեաց վրայ աւելի ճշգրիտ գաղափար մը կազմուլու, քան որ մինչեւ հիմայ ունէին: Համառօտ ներածութեան մը ետքը — որուն մէջ արեւելեան եկեղեցիներն կը թուէ եւ անոնց բաժանման պատճառներն ի վեր կը հանէ — կը խօսի միութեան փորձերուն վրայ, որոնց արդիւնքն եղան չուսմայ հետ միացեալ Հասարակութիւնը: Երկրորդ մասին մէջ կը խօսի նախ միացեալ ապա շփոցեալ եկեղեցիներու ներկայ կազմակերպութեանը վրայ: Հայոց մասին մէջ կ'աւելցնէ Հայոց Գ. Պատրիարքէն զատ կը յիշէ Էլփանդի, Սոյ, "Ընթամարայ կաթողիկոսներն եւ Կ. Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքները, ասոնց նագան համառօտ պատմութիւնը տալով: Արեւելեայց կրօնական կեանքը երրորդ մասին նիւթը կը կազմէ, որ չորս գլուխներէ կը բաղկանայ, Արեւելեան եկեղեցեաց վարչապետութիւնը, Երուսաղէմի պատմութիւնը (ծիսական աւարկայք, զգեստք, լեզուներ, գրքեր, եկեղեցական տարին, խորհուրդք) Բարեկարգութիւնը եւ ժողովրդեան բարեպաշտութիւնը, Փոփոխակի յարաբերութիւնը եւ գործունէութիւնը:

Բովանգլութեան այս հարեւանցի յառաջներու թիւնն արգէն բառական է ցուցնելու թէ Dr. Lübeck քարապրութեամբ կրցած է մատենիս մէջ ամփոփել այնչափ նիւթ, որուն ուրիշներն գուցէ հասոյթներ պիտի նուիրէին, եւ այս կը պարտինք իւր հակիւթ եւ սեղմ ոճին: Ապահով ենք թէ այս հասոյթիս մէջ շատ բան նոր պիտի գայ եւրոպացոց: Իսկ մենք արեւելեաններս ինչ ինչ կ'աւելու մէջ պիտի ուղղենք հեղինակը, սակայն մենք ալ մեր կարգին նորութիւններ պիտի գտնենք մեզի դրացի բայց քիչ ծանօթ եւ մեզմէ հեռաւնակ ջրիստանական հասարակութեանց վրայ:

Հ. Մ. ՎԷՆՈՂՅԵՆ

5. ՄՈՒԺԵՆԻ, ԵՊ. Ամերիկայայ տաքեցոյց 1912. Պոստոն, Գիւլիկիս տպարան [1911]:

Օգտաշատ եւ քաջալերութեան արժանի ձեռնարկ մըն է այս տաքեցոյցը, գլուխ հանուած ժիւր հեղինակ մը, որ արգէն ծանօթ է հայ մուսուր շրջանին իր գրական վաստակներով:

Ցարեցոյց կը ներկայանայ մեզի՝ իր յօրինուածութեան կողմանէ՝ իրեն նախաւոր զարգաման ընթացք մը արգէն կատարած. մինչդեռ այս առաջին թիւն է շարունակելի գործի